

Vojenství u nás a v cizině.

Major gšt. František Bürger:

Vojenská činnost v zahraničí r. 1931. v přehledu.¹⁾

Článek je souhrnným přehledem významnějších vojenských událostí v r. 1931. Podkladem jsou jen údaje veřejně přístupné (zprávy tisku atd.); v jednotlivých státech je pojednáno o vojensko-politické situaci, o vojenských rozpočtech, organizaci armád, výzbroji, motorisaci, opevňovacích pracích, o vývoji doktriny, o velkých cvičeních a konečně o protiletadlové obraně. Jsou studovány všechny větší evropské státy mimo Itálii, dále pak Spojené státy a Japonsko.

Vojensko politicky měla r. 1931 největší význam celková hospodářská tíseň, jejíž odstranění je hledáno v snížení nákladu na zbrojení. Stále více vyniká důležitost vojenského problému v hospodářství a v politice států, neboť přes snahy o šetření a ulehčení financím nebyly dosud nikde citelněji sníženy vojenské náklady z obavy před porušením dnešní mocenské rovnováhy Evropy. V otázce odzbrojení lze r. 1931 zaznamenati jen teoretické přípravy pro ženevskou konferenci, jejíž jednání se dotýká hlavně snížení početních stavů, zkrácení přesenní služby a snížení výdajů na válečný materiál.

K státi o vojenských rozpočtech r. 1931 připomíná autor, že udávané číslce slouží jen k povšechné orientaci a nejsou zcela přesné, neboť u mnoha států, zejména poražených, jsou vojenská vydání do značné míry skryta v rozpočtech mimo vojenských resortů státní správy.

Významná je skutečnost, že z 16 studovaných států má 9 států vyšší vojenský rozpočet než v roce předchozím, z nich je na prvním místě Maďarsko (zvýšení o 33%), dále sovětské Rusko se zvýšením 18% a Rumunsko (11%).

Přibližná výše vojenského rozpočtu v r. 1931 (u Ruska z roku 1929/30) v srovnání s celkovým státním rozpočtem je udána v procentech takto:

Anglie	14	Japonsko	30	Rumunsko	15
Belgie	12'6	Jugoslavie	14	Sověť. Rusko	10
Bulharsko	15'8	Maďarsko	10'5	Spojené státy	21
Československo	17'5	Německo	6'5	Španělsko	20
Francie	32'3	Polsko	28'2	Švýcarsko	22
		Rakousko	5'4		

V organizaci vojsk nenastaly r. 1931 významnější a dalekosáhlejší změny. Je zřejmé jisté uklidnění po poválečné nejistotě a nejednotnosti názorů, do značné míry přispívá nejistá mezinárodní politická situace, nutící státy, aby se vyvarovaly údobí krise, již je každá větší reorganizace armády. Výjimkou je porevoluční reorganizace španělské armády, v níž byl počet pěších divísi snížen z 16 na osm — aniž však byl citelněji zmenšen počet vojskových těles — a z 27 jezdeckých pluků bylo 17 zrušeno; zároveň byl zmenšen počet důstojníků a dislokaci provedeno větší soustředění.

Sem náleží též projekt odzbrojení Dánska, schválený poslaneckou sněmovnou, avšak zamítnutý senátem; podle návrhu zákona měla být branná moc přeměněna v prostou pozemní, námořní a vzdušnou policii. Návrh — zajímavý vzhledem k zvláštní situaci země — má být znovu předložen zákonodárným sborům.

¹⁾ Srovnej Rivista militare, roč. 1932, čís. 3.

Nepřetržitá jsou však ve všech státech pokusná studia zbraní a technických prostředků a jejich vliv na organizaci vojska. Je to zejména Francie, kde je stále diskutováno o otázce přesenní služby, jejíž délka (12 měsíců) je mnohými pokládána za nedostačující, dále trvá snaha o zvýšení počtu aktivních osob a organizaci pohraničí k obraně a studie k překonání krise početních stavů v letech 1935—38, kdy se objeví důsledky zmenšení válečné mentality. Organizace francouzské armády se blíží do značné míry ideové organizaci, tlumočené gen. v. Seecktem; armáda bude disponovati silným, okamžitě použitelným jádrem 7 „krycích divisi v pohraničí, 6 divisi mobilních sil (z nich 1 ze severní Afriky) a 5 jezdeckých divisi; toto jádro bude pak postupně doplňováno mobilizovanými jednotkami dalších sledů a cvičených záloh. Němci počítají, že Francouzi mohou postavit na válečný počet 20 divisi, dislokovaných ve Francii prostým povoláním 2 ročníků před mobilisací; tento počet bude mobilisací zdvojnásoben, takže v kratší době než v roce 1914 bude mít Francie na hranicích 46 divisi (mobilní divise v to); v krátké době po té může být zmobilisováno 20 divisi.

Velké úsilí je patrné též v Jugoslávii, která s pomocí francouzského a československého průmyslu doplňuje válečný materiál a zesiluje jednotky. V pěchotě jsou místo zrušené 1 plukovní kulometné rotý tvořeny kulometné rotý u praporů, čímž značně vzrůstá palebná síla, avšak zároveň klesá pružnost pěchoty vzhledem k přítomné čtyřkové organizaci (prapor má 4 pěší rotý atd.).

Všeobecně ve většině armád je stále studována organizace pěchoty a hledán správný poměr mezi prvkem palby a pohybu. Nejsilněji je palebně vybaven francouzský prapor (16 těžkých a 36 lehkých kulometů), značně byla zvýšena palebná síla severoamerické pěchoty, v níž prapor má dnes stejný počet samostatných zbraní jako prapor francouzský (dříve jen 12 těžkých a 18 lehkých kulometů), pluk pak má mimo to rotu s 16 kulomety a rotu s osmi 75 mm minomety a s osmi 37 mm kanony.

Dobré výsledky s některými vzory kulometů Madsen umožní snad v budoucnu zrušiti rozdíl mezi lehkými a těžkými kulomety a sjednotiti výzbroj praporu. V Anglii má být pokusně postaven prapor o 3 rotách, vyzbrojených po 18 kulometech Madsen.

Ve výzbroji pěchoty jsou trvale prováděny studia a pokusy, změny ve výzbroji byly uskutečněny hlavně u doprovodných zbraní.

Bylo prováděno mnoho pokusů — zatím bez větších úspěchů — s poloautomatickými puškami a s novými granátomety. Blízka vyřešení je otázka zvýšení počáteční rychlosti u zbraní pěchoty, čímž se zvýší jejich průbojná síla proti obrněným vozidlům. V otázce doprovodných zbraní není dosud plně jasno, jednotná doprovodná zbraň je ještě daleka uskutečnění.

Ve Francii je žádána nová poloautomatická puška ráže 8 mm, nový lehký kulomet stabilnější než dosavadní a velký kulomet ráže 13 mm proti obrněným vozidlům a letounům. R. 1931 bylo pokračováno v nahrazování minometu Stokes novým minometem Stokes-Brandt vz. 30, ráže 81 mm, s dostřelem 2200 m, váha miny 3'2 kg; je studována prý též motorisace této zbraně.

V Anglii je zkoušena poloautomatická puška vz. Pedersen (Wickers-Armstrong) ráže 7 mm se zásobníkem na 10 ran, samočinná puška Browning ráže 7'62 mm a nový 75 mm minomet rozložitelný na pět částí.

V Belgii byl zaveden nový 76 mm minomet — střelející do 2200 m miny vážící 4'6 kg — a kára rozchodu 70 cm, určená k dopravě kulometů a munice na bojiště; kára může býti tažena nebo tlačena dvěma muži — zkouší se střelba kulomety přímo s vozidla.

V různých armádách jsou studovány doprovodné zbraně pro jezdectvo — hipomobilní a motorisované.

Z protiletadlových kulometů neobjevil se vzor lepší než známé Wickers a Bofors. V Spojených státech jsou zkoušeny jednotné lafety na terénním motorovém vozidle pro 2 a 4 protiletadlové kulometry ráže 127 mm.

Z dělového materiálu je zkoušena ve Spojených státech nová 155 mm houfnice vz. 71 o dostřelu 15.500 m se střelou vážící 43 kg. Ve Francii je požadováno nahrazení 77 mm kanonu vz. 97 modernějším dělem s větším palebným polem a dostřelem a použitelným též proti letadlům.

V otázce motorisace a mechanisace je třeba zdůraznit systematická studia prováděná ve většině států, zejména ve Francii, mající za účel užití motorisovaných jednotek v součinnosti s jinými zbraněmi; i v Anglii je patrné zmírnění v extrémních snahách o úplnou motorisaci vojsk, ve Spojených státech pak jsou prováděny v mechanisaci další pokusy.

Cvičení anglické motorisované brigády r. 1930 a 1931 nepřinesla novinek.

Zvláštní zájem vzbudila cvičení mechanisované jednotky,²⁾ zřízené pokusně v listopadu 1930 ve Spojených státech ve Fort Eustis (Virginie); jejich výsledek — jak se zdá — přispěje k upuštění od myšlenky celkové motorisace, resp. mechanisace a přivede do popředí snahy rozšířit motorisaci v rámci jednotlivých zbraní. Dochází se k závěru organizovat mechanisované jednotky v rámci jezdectva, zesíleného jinými zbraněmi; výsledkem je tvoření dvou typů jezdeckých pluků: zcela nebo zčásti mechanisovaného, v němž koně jsou ponecháni pro řešení zvláštních taktických úkolů.

Celkem převládá snaha vybavit jezdectvo silnými motorickými prostředky, které je mají učiniti schopnějším pro zvědy, zatím co blízký průzkum mohou s úspěchem prováděti jednotky čistě jezdecké.

V Spojených státech byl mimo to pokusně částečně motorisován 34. pěší pluk, mající 2 prapory, každý s 1 velitelskou, 1 kulometnou a 1 rotou služeb, vesměs motorisované, a s 2 pěšími rotami bez automobilů (vozidla: 5 osobních aut, 18 osobních terénních vozů, 48 nákladních 1,5 tun a 9 středních terénních vozů, traktor, 5 kuchyní, 8 spojovacích vozů).

Ve Francii byly provedeny na manévrech v Šampani zkoušky se smíšenými jednotkami motorisovanými a jezdeckými.

Dnešní francouzská jezdecká divise je již proti roku 1923 široce vybavena motorovými prostředky, majíc:

2 jezdecké brigády po 2 plucích,

1 pluk dragounů o 2 praporech na autech a o 1 cyklistickém praporu,

1 dělostřelecký pluk s 2 jezdeckými oddíly po 3 bateriích 75 mm kanonů a s motorisovanou 105 mm baterií,

oddíl obrněných automobilů o 3 eskadronách po 11 vozech,

ženijní cyklistickou rotu,

telegrafní rotu, radiotelegrafní a holubářský oddíl,

mostní soupravu pro jezdectvo,

služby,

eventuálně: pěchotu na autech, posilové dělostřelectvo, letectvo.

²⁾ Složení: velitelství, oddíl obrněných automobilů, rota tanků (21 vůz), rota motorisovaných kulometů (9 zbraní), protiletadlový oddíl, motorisovaná baterie (4 vezené 75 mm kanony, 2 75 mm kanony a 1 75 mm houfnice na lafetě s pásem), ženijní rota, chemický oddíl, služby.

R. 1930 (manévry v Lotrinsku) a 1931 (Šampaň) pokračovaly pokusy s nově vytvořenou motocyklovou eskadronou,³⁾ již je užíváno k zvláštním zajišťovacím a průzkumným úkolům buď samostatně nebo ve svazu jezdecké a někdy i pěší divise. Nevýhodou je nemožnost pohybu motocyklů mimo cesty, podle německých názorů je vhodnější užití obrněných terénních automobilů. Jednotka však konala dobré služby zejména spolu pracujíc v menších svazcích s obrněnými automobily a zvyšující v průzkumu a zajištění rychlost a palebnou sílu jezdeckta.

Nejlepší zkušenosti byly v praxi získány s motorisací služeb, zejména v horách. Francie hodlá dalekosáhle motorisovat služby alpských pluků a zkouší vozy, schopné nahradit soupravy na sjízdných cestách s velkým stoupáním.

Otázce tanků je trvale věnována velká péče a zkoušeny nové vzory vozů.

Z velmilehkých tanků je nejnovějším vzorem Carden Loyd Mark VII, který však podle německých názorů takticky nevyhovuje. V německém tisku byly též zmínky o československém vzoru Adamov-Brno a o jednomístném tanku inž. Šabathé (Francie), opatřeném motorem 18 k. s. s rychlostí 8 km/hod.; tento tank — samohybný obrněný kulomet — je pokládán za skutečnou účinnou zbraň pěchoty přes slabé pancéřování.

Z lehkých tanků jsou stále v stadiu zkoušek 4 vzory tanků Renault vz. 29 (S. T. A., S. T. B., A. T., B. T.) a dva československé vzory K. H. 60 a K. H. 70. Německý tisk psal o novém jihoslovanském tanku, kombinovaném z Renault a Christie, který na pásech Kegresse má dosáhnouti rychlosti 72 km/hod.

V Anglii jsou konstruovány nové vzory 5tunových M-I (Wickers-Carden Loyd M-III) a 7tunový M-III (Wickers-Armstrong M-31) s velkou rychlostí (30—40 km/hod.), dále dva vozy 85 tunového tanku Wickers.

Ze středních a těžkých tanků jsou zkoušeny nebo zaváděny: nový 16tunový Wickers s rychlostí 32 km, vyzbrojený 5 kulomety, z nich 1 velké ráže proti tankům, obouřivelný tank Wickers a nový vzor Christie, americký 15tunový T-2, zkoušený v Aberdeen, nové francouzské těžké tanky 30 a D, vzniklé z typu 2 C, zejména tank „D“ je mocně vyzbrojen (155 mm houfnice a 75 mm kanon v přední věži, 105 mm houfnice v zadní věži a 12 kulometů s 6 záložními). Francie má několik vzorů tanků Schneider-Laurent, o nichž nejsou známy podrobnosti.

Zkouší se ve všech státech vybavení tanků radiotel. stanicemi a mlhotvorným zařízením.

K statí je připojen přehled počtu tanků v jednotlivých armádách podle studie v „Militär-Wochenblattu“ (25/9 — 4/10 1931).

Z obrněných automobilů zasluhuje zmínky nový vzor Schneider, vyzbrojený 37 mm kanonem a 1 kulometem a 8kolevý terénní automobil se 4 protiletadlovými kulomety s rychlostí 40 km na silnici.

Problém moderních stálých opevnění je dobře vystižen studií rumunského majora Jona,⁴⁾ který žádá vytvoření malých prvků, členěných do hloubky a budovaných se zřetelem k dobré organizaci palby pěchoty ve formě souvislých palebných přehrad; budování nákladných dělostřeleckých postavení je omezováno (maji hlavně úkoly bočné palby), valná část dělostřelectva působí z otevřených a často měněných postavení.

Větší opevňovací práce provádějí Francie (náklad do r. 1931 3800 milionů franků) a Belgie, která modernisuje opevnění Lutychu, doplňující je novými pevnostmi a několika bateriemi a provádí některé nové práce v prostoru Namur.

³⁾ Složení: 4 čety po 4 lehkých kulometech na 13 motocyklech, 1 četa služeb se 7 motocykly a 4 automobily — celkem 5 důstojníků a 146 mužů.

⁴⁾ Mjr. gšt. Jon: Problém stálého opevnění „Romania Militaire“ čís. 6/7 1930.

Ve vývoji doktriny jsou zřejmé některé nové směry, rok 1931 však nepřinesl základních změn.

Největší význam v tomto smyslu má postup mechanisace a motorisace, která má vliv na užití vojsk v rámci strategie a taktiky a na užití služeb.

V motorisování služeb je zřejmá snaha přiblížit motorisované prvky co nejvíce k bojišti a urychlit tak působnost služeb.

S taktické stránky panuje stále určitá nejistota o vhodnosti motorisace celých jednotek nebo jen některých zbraní nebo jejich částí a o spolupráci motorisovaných vojsk s jinými jednotkami.

V Anglii převládá snaha dávat motorisovaným jednotkám samostatné úkoly, jako je prolomení nepřátelské sestavy nebo úkol zálohy, určený působití ve směru hlavního úsilí; ve Francii naopak — a též v Německu — jest jich užíváno v součinnosti s jinými jednotkami k manévru většího rázu — týká se to zejména částečně motorisovaného jezdeckta, jež v tomto smyslu působilo v manévrech 1930/1931. Tyto směry se jeví též v otázce materiálu — v Anglii rychlé a manévru schopné tanky, ve Francii pomalejší a těžší tanky. Anglie pomýšlí na budování zvláštního mechanisovaného dělostřelectva, určeného k podpoře samostatných akcí tanků. S otázkou útočné vozby je těsně spojen problém protitankových zbraní, v němž proniká snaha tvořit samostatné jednotky, zasazované podle potřeby v prostorech možného nebo pravděpodobného útoku tanků.

Z nových předpisů byly v r. 1931 vydány:

Ve Francii: Cvičební řád pro jezdeckto — II. díl, Předpis o užití ženijního vojska — I. díl, I. svazek, Směrnice o leteckém pozorování pro dělostřelectvo z 9/2 1931.

V Rakousku XI. kapitola předpisu „Führung und Gefecht der verbundenen Waffen“, nazvaný „Das Gefecht“.

Francouzský jezdecký předpis zdůrazňuje význam palby v boji jezdeckta, koně a motorické prostředky jsou prostředkem manévru, koňmo bojují jen výjimečně malé jednotky. Palebná síla jezdeckta je značně zvýšena zejména samočinnými zbraněmi. Plně jsou propracovány všechny úkoly jezdeckta, jako průzkum, zajištění, zasažení do bitvy, využití úspěchu a provádění nájezdu — ty jsou všeobecně předvídaný jen na počátku války. V průzkumu je vyčtena nutnost násilného průzkumu bojem. Celkem je veden nový předpis snahou zladit součinnost motorisovaných jednotek s jezdecktem.

Ženijní předpis řeší jen metodu a programy výcviku. V „Směrnících“ o leteckém pozorování pro dělostřelectvo se jeví snaha o plné využití letů sloučením různých úkolů a o šetření letectvem. Letectva má být užito, jen selžou-li jiné prostředky pozorování, a má provádět pro dělostřelectvo hlavně kontrolu přípravy palby, kontrolu střelby, pozorování většího množství paleb a dozor nad bojištěm pro vyhledávání nových cílů.

Rakouský „Führung und Gefecht“ — v souladu s terénem pravděpodobného bojiště — se vyznačuje hlavně ostře útočným duchem, oceněním významu palby při menším zdůraznění manévru palbou, odvážným užíváním dělostřelectva a jeho těsnou součinností s pěchotou.

V německé doktríně, tlumočené předpisem z r. 1921, jsou zjevné — soudě podle vojenského tisku a cvičení — některé známky vývoje, stále vyšší měrou je zdůrazňována pohyblivost, manévry, využití překvapení, noci a mlhy.

Větší tendence k manévrování se projevuje do značné míry i ve Francii, kde se objevují časté známky snah nahradit zčásti manévrem metodickou palebnou organizací postupu pěchoty a připustit větší možnost decentralisace dělostřelectva.

Celkem vyjadřují tyto myšlenky snahu přizpůsobit doktrinu operacím ve volném terénu.

V různých státech, zejména ve Francii, je kladen v poslední době značný důraz na výcvik v horské válce.

Velká cvičení v rozsáhlejším měřítku byla prováděna r. 1931 jen ve Francii; Anglie cvičení za součinnosti motorisovaných jednotek omezila z hospodářských důvodů. V Německu konána cvičení jen v rámci divise, k manévru bylo široce užíváno automobilní dopravy, zdůrazňována pohyblivost a překvapení.

Francouzských manévru v Champagni (10.—12. září 1931) pod řízením člena nejvyšší válečné rady gen. Claudela se zúčastnila 2 velitelství armádních sborů, 3 pěší a 1 jezdecká divise, jezdecká brigáda, pluk tanků, jednotky armádního dělostřelectva, letectvo (mimo jiné i bombardovací brigáda), technické jednotky a služby — celkem na 50.000 mužů a 500 děl.

Manévry měly 2 náměty přizpůsobené pravděpodobnostem konfliktu s Německem:

strana zahájí nepřátelství — ještě před ukončením svého shromáždění — s rychle soustředěnými jednotkami, které má k dispozici, aby zabránila nepříteli zesílit posice budované blízko hranic (asi 20 km od hranic);

násilný přechod řeky armádou, podporovaný útočným bočným manévrem jednoho křídla.

Bylo to vesměs studium operací rychlých (operací na začátku války); s úspěchem bylo vyzkoušeno převážení pěších záloh automobily a užití motorisovaných a mechanisovaných jednotek, zčásti zkoušen průzkum plně motorisovaných jednotek.

Méně příznivý výsledek mělo prý užití vozidel na generátorový plyn (z dřevěného uhlí); časté poruchy vozů a motorů zaviniily značná zdržení.

Osvědčila se auta na pásech u dragounských pluků („dragons portés“).

Značný úspěch měly přepady hloučků (15—20 mužů) dopravených letadly do nepřátelského týlu, podobně též 2 pokusy o přerušení železnice a noční přepad jednotky dopravované na automobilech.

Celkem dokázaly velké manévry velkou operační schopnost francouzské armády.

Vývoj letectva se týká hlavně zlepšování kvality a zvyšování operativní, taktické a technické výkonnosti. Ve všech státech jsou zjevné snahy o usměrnění doktriny letectva ve spojení s pozemní armádou a s loďstvem.

V protiletadlové obraně vznikly r. 1931 snahy o zpopularisování tohoto problému v občanstvu a o využití podpory správních úřadů a dobrovolných organizací (Ligy protiletadlové obrany). Dnes je jasno, že protiletadlovou obranu nelze improvizovat, nýbrž že je třeba ji podrobně připravit a získat součinnost úřadů a všeho občanstva.

Těmito směry byla vedena cvičení v protiletadlové obraně, prováděna v Anglii, Rusku, Německu (Královec, Leverkusen), v Československu (Brno, Olomouc, Píseň) a ve Francii (Toulon, Dunkerque, Nancy). Francie učinila značný pokrok zřízením inspektorátu protiletadlové obrany (maršál Petain); manévru u Nancy (duben 1931) se účastnilo 250 letounů, mnoho protiletadlových baterií, početné prostředky hlásné služby, bylo užito moderního způsobu maskování, umělé mlhy, organisovány úkryty a záchranná služba.

V krátkém závěru tvrdí autor, že rok 1931 je u většiny vojsk údobím shromažďování sil a intenzivní přípravy materiální i morální, která — zlepšující výzbroj a doktrinu — umožňuje, aby armáda mohla úspěšně zahájit boj na první znamení.

Mezinárodní právo a chemická válka.*)

Z historie víme, že užívání bojových plynů (otravných látek) je tak staré jako umění válečnické; užití jich bylo ovšem od pradávna odsuzováno, hlavně z pohrůtek lidskosti. Pozdější odpor proti této nové zbraní si vysvětlujeme již jen jako ozvěnu protiněmecké propagandy z doby světové války.

Již 2000 let př. Kr. bylo zakázáno používání jedovatých látek jakožto zbraní barbarských (arijský kodex indický) a podobně pak také u Řeků a Římanů (úmluvy amfiktyonské). — Ve středověku, v době rytířské, nedošlo téměř vůbec k použití těchto prostředků a také v pozdější době se vyskytují velmi zřídka, poněvadž jsou všeobecně odsuzovány. — V nové době prvním aktem podobné úmluvy je deklarace petrohradská z r. 1868, která zakazuje užívání prostředků jedovatých, výbušných a zápalných. Iniciátorem bylo tedy Rusko, kontrahenti: Bavorsko, Württembersko, Severoněmecký svaz, Rakousko-Uhersko, Belgie, Dánsko, Francie, Řecko, Anglie, Nizozemsko, Itálie, Persie, Portugalsko, Švýcarsko, Švédsko, Norsko. — Zajímavé je, že úmluva platila jen pro kontrahentní státy!

Potvrzením dekladace Petrohradské byla r. 1874 konference bruselská, která obdobně omezila výběr prostředků válečných.

Tato smlouva nebyla sice ratifikována, měla však velký vliv na průběh I. konference Haagské r. 1899, již se zúčastnilo 26 států. Výsledkem této konference byly: 3 konvence, 3 deklarace a 6 projevů. Nás interesují hlavně tyto:

a) 2. konvence, týkající se správy války pozemní; čl. 22 této konvence praví, že bojující strany nemají volného výběru prostředků válečných, čl. 23 zakazuje používání jedů a používání zbraní a nábojů, způsobujících zraněným velké utrpení. — Konvenci nepodepsala Čína a Švýcarsko; Švédsko, Norsko a Turecko ji neratifikovaly.

b) 1. deklarace, zakazující shazování jakýchkoli výbušin z letadel;

c) 2. deklarace, týkající se zákazu použití dusivých a jedovatých plynů. Tuto deklaraci podepsalo 21 států, Amerika, Anglie, Portugalsko ji nepodepsaly, Turecko neratifikovalo.

Za stejným účelem jako tato konference konala se roku 1907 II. konference haagská, již se zúčastnilo 45 států. Výsledkem bylo větší množství konvencí a deklarací. Sluší z nich uvést: 4. konvenci, shodnou s 2. konvencí z r. 1899, a 14. deklaraci, shodnou s 1. deklarací z r. 1899.

Druhá deklarace z r. 1899 nebyla pro nedostatek času vůbec projednána a zůstala proto v platnosti (?). — V celku lze říci, že tato konference se svými výsledky neměla tak přesného vymezení jako konference z r. 1899, čímž se stalo, že některé státy úmluvy nepodepsaly a některé je neratifikovaly. Proto nastal, když Němci za světové války po prvé použili plynů, spor o to, zda jednali shodně s právem mezinárodním, či porušili úmluvy haagské konference.

Naskýtá se nyní otázka, zda úmluvy z roku 1899 jsou závazné pro ony kontrahenty, kteří je r. 1907 již neratifikovali. Mnění odborníků se v tom rozcházejí. Názor německý tvrdí, že použití plynů ve světové válce nebylo proti duchu práva mezinárodního, zatím co státy dohodové tvrdí opak.

Profesor Ludwig Ehrlich projevuje tento názor: Rakousko-Uhersko, Německo, Francie, Srbsko a Itálie byly sice účastny úmluvy z r. 1899, ale Srbsko a Itálie nebyly zavázány, protože je neratifikovaly. Z toho plyne, že Rakousko-Uhersko, Německo a Francie nemohly zrušit závazek plynoucí z roku 89, poněvadž by to vyžadovalo souhlas všech kontrahentů z toho roku. Úmluvy z roku 89 mohly padnout jedině tehdy,

*) Srovnej J. M. L.: Wojna chemiczna w świetle prawa międzynarodowego v časopise *Lot Polski*, čís. 5.—10.

když by válčícími stranami byli jen kontrahenti z roku 1907; jinak řečeno: jestliže by všechny bojující strany byly účastníky z roku 1899, ale ne všechny z roku 1907, byla by závazná úmluva první. — Naskýtá se ještě nevyřešená otázka, jak by situace vypadala při účasti (v boji) států, které nebyly kontrahenty žádné haagské úmluvy. Někteří právníci tvrdí, že Srbsko a Turecko svým neratifikováním v roce 1907 nemohly zvrátit usnesení této konvence. Toto stanovisko je ovšem v odporu se zásadou rovnosti všech národů. Někteří právníci spatřují zase ospravedlnění Němců v nejasnosti formulování článků 2. konvence z r. 89, respektive 4. konvence z r. 1907. S úvahami podobného druhu setkáváme se v článku německého „Reichstagu“, otištěném v roce 1927 pod titulem „Právo mezinárodní po čas války světové r. 1914—18“. Z tohoto článku jest patrné:

1. Armáda německá, uživši v r. 1914 na francouzské frontě „Ni-Geschosse“, nepřekročila tím haagské úmluvy, protože tyto náboje nebyly speciálně plynové. Totéž se týká „T-Geschosse“, uvedených na ruskou frontu německou armádou v r. 1915.

2. U armády francouzské bylo zjištěno prvé použití speciálních plynových střel v březnu 1915, což bylo také prvním porušením úmluv haagských. Od léta 1915 začali používat speciálního plynového střeliva Němci, ovšem jakožto prostředku odvetného.

3. Plynový útok u Ypres 22. května 1915 nebyl prý také porušením práva mezinárodního, poněvadž žádná konvence ani deklarace haagská nezakazuje tohoto způsobu užití plynů (vlnový útok).

4. Na jaře 1916 začala Francie používat nábojů plněných fosgenem, načež se strany Němců bylo používáno nábojů „zelený kříž“. To bylo již zřejmě porušením haagské deklarace, ale i v tom případě nutno toto používání považovat za shodné s právem mezinárodním, neboť to byla pouze zostřená forma zbraní dovolených, s kterými začala Francie.

5. Provádění plynové války nevzbudilo odpor ani se strany válčících ani neutrálních států.

Je jasné, že tyto úvahy nepotřebují kritiky, protože úmluvy haagské neměly za úkol vymezení určitých metod, nýbrž zákaz užívání jedovatých a dusivých plynů vůbec. I když uznáme nepochopení stylisace 2. deklarace z r. 1899, je tento čin stejně porušením 23. článku 2. konvence. — Jako resumé haagských konferencí lze tvrdit, že:

1. je zde pochybnost co do zákazu užívání plynů,
2. právní konstrukce těchto aktů byla vadná,
3. úmluvy neměly praktického smyslu, neboť nechránily lidi před účinky plynů,
4. Amerika již v r. 1899 předvíдалa správně praktickou bezvýznamnost úmluv a z toho důvodu také tehdy 2. deklaraci nepodepsala.

Úmluva v s a i l l s k á. Konference haagská měla být institucí periodickou. Po 2. konferenci měla se konati 3., stanovená na r. 1915. Pro světovou válku se však neuskutečnila a otázka plynové války se projednávala teprve na mírové konferenci 1918—20. Plenární zasedání konference se konalo 25. ledna 1919 v Paříži a stanovilo 5 mírových smluv:

28. června 1919 s Němci ve Versailles,
10. září 1919 s Rakouskem v St. Germain-en Laye,
27. listopadu 1919 s Bulharskem v Neuilly,
4. června 1920 s Maďarskem v Trianonu a
10. srpna 1920 s Turky v Sèvres.

Jsou si všechny podobny a za vzor poslouží proto úmluva s Německem, z níž nás interesují články 171 a 172 (tyto články mají identické znění v ostatních smlouvách). Uvádíme:

Čl. 171: „Poněvadž je zakázáno užívati jakýchkoliv plynů, nedovoluje se Německu ani jich výroba ani dovoz; totéž platí o surovinách k jich výrobě.“

Čl. 172: „Do tří měsíců ode dne, kdy vejde smlouva v platnost, t. j. od 10. 1. 1920), je německý stát povinen oznámiti mocnostem Dohody princip a způsob výroby všech chemických zbraní a jich užití.“

Z toho vidíme, že úmluva byla opravdovým trestem pro Německo, majíc v zápětí jeho odzbrojení(?) po stránce výroby chemických bojových prostředků.

Svaz národů. Smlouvou versailskou nebyla záležitost války chemické vyřízena. Bylo o ní znovu jednáno s hlediska chemického, vojenského, lékařského, právního atd. Svaz národů, vybudovaný podle smlouvy versailské s tendencí pacifistickou a humánní, musil se automaticky zajímat i o válku chemickou. Druhé shromáždění Ligy národů v září 1921 (3. komise) vydalo dvě opatření ve formě apelu na veškeré státy k zamezení války chemické a bakteriologické. Komise zdůrazňuje nutnost, uvědomiti veškeré národy o tom, jak strašné nebezpečí hrozí z těchto bojových prostředků. Ale konec konců zůstal tento apel neprojednán jakožto nevykonatelný a věc odevzdána k prostudování smíšené komisi. Její zpráva pak vzata za podklad jednání na Mezinárodní konferenci v Ženevě v květnu—červnu 1925.

Protokol ženevský o zákaze války chemické ze dne 17. 6. 1925. Původní protokol byl po dlouho trvající diskusi doplněn dodatkem Američanů (v podstatě vlastně shodným s § 5 úmluvy washingtonské ze dne 6. II. 1922) a Poláků (týkajícím se války bakteriologické) a nabyl tohoto konečného znění: „Uvážíme-li, že užívání plynů dusivých, jedovatých a podobných materiálů ve válce bylo zavrhováno všemi civilisovanými národy a že zákaz užívání této zbraně byl projeven v úmluvách, ke kterým přistoupila všechna mocnářství světa, je nutno, aby dosáhl všeobecného uznání. Tento zákaz, který zavazuje stejně svědomí jako jednání národů, byl uveden do práva mezinárodního, neboť zúčastněné strany zákaz ten uznaly, rozšířivše jej o otázku prostředků války bakteriologické, a vzájemně se jím zavázaly. Zároveň vzaly si na starost přimět i ostatní státy, aby k tomuto protokolu přistoupily.“ — Na konferenci bylo zastoupeno 45 států, chyběli zástupci Mexika a SSSR. Znění protokolu bylo jednomyslně přijato, podepsalo jej však toliko 29 států a dosud ratifikovalo jen 27, mezi nimi Anglie, Rakousko, Belgie, Francie, Amerika, Jugoslavie, Německo, Polsko, Rusko, Rumunsko, Itálie, Turecko a j.

Protokol ten měl být mezinárodním aktem, usilujícím o to, aby se zabránilo provádění války chemické a bakteriologické. Ale již během konference se ozvaly pochyby, že by opravdu mohl splnit svůj úkol. P. Paul Boncour, advokát pařížský, prohlásil kategoricky, že dojde-li k vypuknutí války, nebude možno zabrániti žádnému z národů v užití všech možných účinných prostředků; jediným možným způsobem, jak zabrániti válce chemické, je znemožnění válek vůbec. — Zároveň vznikl spor, zda válka chemická je méně humánní než jiné prostředky válečné (plovoucí miny, torpéda). Rovněž v Anglii setkáváme se s názorem: „Válka chemická je zbraní budoucnosti a opominout ji by znamenalo riskovat porážku. Dokud neustanou války vůbec, byla by apatie proti chemickým zbraním zradou vlasti.“

Liga národů roku 1926—1930. Přes schválení protokolu ženevského ze dne 17. 6. 1925 neustaly debaty v komisích Ligy národů o válce chemické a bakteriologické a hledány nové cesty, jak jim opravdu zabránit. Francie spolu s jinými státy navrhla jako jeden ze způsobů pohrůžku odvetou týmiž prostředky, a to tak, že by všechny státy byly zavázány pomoci státu, který by byl první napaden plynem. Návrh ten nebyl přijat s odůvodněním, že by tento postup podnítil všeobecnou válku chemickou.

Odzbrojovací komise konstatuje na základě prací svých podkomisí ve své zprávě z roku 1926, že zákaz vyrábění chemických prostředků války v míru je nemožný, po-

něvadž některé z nich mají také charakter průmyslový. Kontrolovati výrobu materiálu bylo by lze jediné zřízením mezinárodního svazu chemického průmyslu. Dále praví komise, že by bylo záhodno zakázat jakékoliv subvencování vědeckého badání o chemických zbraních a jakýkoliv výcvik v užívání těchto bojových prostředků. Žádný z těchto návrhů nebyl přijat a usneseno, aby protokol ženevský zůstal v nezměněném znění dále v platnosti. Příští zasedání odzbrojovací komise má se konati začátkem roku 1932 a podle projektovaného programu lze snad doufat, že toto zasedání bude určitým krokem kupředu v akci materiálního odzbrojení, majícího za úkol zajistiti bezpečí celému světu.

Shrnujeme:

Lze tvrdit, že po světové válce (která ukázala velké možnosti v použití chemie na poli válečném) bylo sice viděti úsilí o zamezení války chemické, avšak na druhé straně vidíme, že úmluvy nemají povšechné moci, protože nebyly všeobecně ratifikovány. Jestliže dojde k válce, je jisté, že všechny zúčastněné státy použijí jak prostředků chemických, tak i bakteriologických. Důvodem, proč některé státy úmluvy neratifikovaly, je ta okolnost, že v obecném stavu světové chemické produkce a vojenské techniky nemůže mít zákaz užívání zbraní chemických reálné podstaty, neboť:

1. materiál chemický, sloužící k výrobě bojových prostředků, má dvoji charakter užitkový; není možno zabránit mírovému rozvoji průmyslu chemického, třebaže by některé jeho produkty mohly být zužitkovány pro válku, neboť by to mohlo znamenat brzdění hospodářského rozvoje státu;

2. kontrola chemického průmyslu nedává vzhledem k možnostem dvojího jeho charakteru dostatečné garancie;

3. zákaz vyučovati speciální chemické jednotky nemá pravého významu, protože chemických prostředků může bez zvláštního výcviku použití dělostřelectvo nebo letectvo;

4. není možno omeziti vědecko-naukové práce laboratorní.

Bylo by tedy jediné možné spoléhat na svědomí a humanitu protivníka, ale na druhé straně historie haagských konferencí varuje před něčím takovým. A v tom také tkví původ vzájemné nedůvěry států, která je tak veliká, že všechny činí přípravy k obraně a dokonce i k útoku jakožto prostředku odvetnému.

Z cizích revuí.

BULLETIN BELGE, roč. XII. (1931), říjen.

Les opérations de l'armée belge pendant la campagne 1914—1918.

Historie událostí na západní frontě v r. 1918. Ličeny jsou přípravy k obraně proti očekávané ofenzivě německé na jaře 1918 s hlavním zřetelem k armádě belgické, stanovisko a účast belgického hlavního stanu v otázce jednotného velení a směrnice pro vedení obranného boje, vydávané postupně hlavním velitelstvím francouzským i belgickým a jejich aplikace na frontě belgické armády.

Dvě zajímavé poznámky:

1. šířka obranné fronty divise (str. 333).

Aby se mohly vytvořiti všeobecné zálohy pro odvetný manévř, bylo francouzské velení nuceno rozšířiti obranné fronty svých divisí, takže jedna divise (o 3 plucích) měla průměrně před německou ofenzivou: